

ПОШИРЕННЯ ВИДІВ РОДИНИ *ORCHIDACEAE* LINDL. У КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Лавренюк О. В., Абдулоєва О. С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Складання атласів поширення рідкісних видів має природоохоронне практичне значення і є основою для видового рівня охорони та розвитку регіональної екомережі. Карти поширення рідкісних видів є важливими документальними свідченнями, особливо для таких територій, як Київська область, де площі наближених до природних ландшафтів і типів місцезростань невинно скорочуються.

Характер поширення рідкісних видів родини Зозулинцеві (*Orchidaceae* Lindl.), що трапляються в природних умовах Київської обл. відтворений у вигляді карт місцезнаходжень їхніх популяцій, за літературними даними та гербарними зразками наукових гербаріїв кафедри ботаніки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (KWU, опрацьовано 200 гербарних аркушів) та Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (KW, 300 г. арк.). Картоосхеми склалися крапковим методом.

Згідно з Червоною книгою України [1], у Київській області трапляються 33 види родини *Orchidaceae*. З них, за гербарними зразками гербаріїв KW та KWU, підтверджено місцезнаходження 27 видів, для яких і складені картоосхеми трапляння їхніх популяцій: булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium* (L.) Mansf.), булатка довголиста (*C. longifolia* (L.) Fritsch.), булатка червона (*C. rubra* (L.) Rich.), язичок зелений (*Coeloglossum viride* (L.) S.Hartm.), черевички зозулині (*Cypripedium calceolus* L.), зозульки Фукса (*Dactylorhiza fuchsii* Druce), зозульки м'ясо-червоні (*D. incarnata* L.), зозульки травневі (*D. majalis* Rchib.), зозульки бузинові (*D. sambucina* L.), зозульки Траунштейнера (*D. traunsteineri* Saut.), коручка темно-червона (*Epipactis atrorubens* Schult.), коручка широколиста (*E. helleborine* (L.) Crantz.), коручка болотна (*E. palustris* (L.) Crantz.), гудієра повзуча (*Goodyera repens* (L.) R.Br.), билинець довгоногий (*Gymnadenia conopsea* (L.) R.Br.), билинець найзапашніший (*G. odoratissima* (L.) Rich.), м'якух болотний (*Hammarbya paludosa* (L.) O. Kuntze), жировик Льозеля (*Liparis loeselii* (L.) Rich.), зозулині сльози яйцелисті (*Listera ovata* (L.) R. Br.), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* (L.) Rich.), неотіанта каптурувата (*Neottianthe cucullata* (L.) Schlechter), зозулинець блощичний (*Orchis coriophora* L.), зозулинець шоломоносний (*O. militaris* L.), зозулинець болотний (*O. palustris*

Jacq.), зозулинець пурпуровий (*O. purpurea* Huds.), любка дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rich.), любка зеленоцвіта (*P. chlorantha* Cust. In Rchb.). З них кореневищних багаторічників – 13 видів, коренебульбових багаторічників – 14; видів лісів – 15, чагарниково-лучних та лісо-лучних – 6, лучно-болотних – 3, болотних – 3 види. Більшість видів за типами ареалів є переважно євро-азійськими, євро-західно-азійськими та євро-сибірськими; за приуроченістю до природно-географічних зон переважають бізональні, полісько-лісостепові елементи.

Аналіз місцезнаходжень гербарних зразків та давність деяких зборів дозволяють припустити, що на сьогодні втрачені популяції принаймні 3 видів – *Cephalanthera rubra*, *Epipactis atrorubens*, *Gymnadenia conopsea* – з околиць Києва та Києво-Святошинського р-ну; принаймні 5 видів – *Coeloglossum viride*, *Cypripedium calceolus*, *Epipactis palustris*, *Hammarbya paludosa*, *Orchis militaris* – з території області загалом.

Трапляння 6 видів Зозулинцевих з території Київської обл. не підтверджуються гербарними зборами.

Частіше Зозулинцеві трапляються у таких районах області: Києво-Святошинський, Бориспільський, Броварський, Поліський, Іванківський, Обухівський. Для деяких видів помітним є зв'язок місцезнаходжень їхніх популяцій з річковим екокоридором долини р. Дніпро, що має значення для проектування регіональної екомережі Київської обл. Зовсім відсутні відомості про зростання Зозулинцевих у Згурівському, Яготинському, Богуславському, Тетіївському, Володарському, Сквирському районах, що може пояснюватися зависоким рівнем антропоїчної освоєності території. Місцезростання популяцій 14 із описаних в Київській обл. видів Зозулинцевих, ймовірно, припадають на заказники загальнодержавного значення, з яких 4 ландшафтних: «Дніпровсько-Десянський», Вишгородський р-н, біля с. Пірново; «Калитянська дача», Броварський р-н, сс. Семиполки-Фрунзівка; «Козинський», Обухівський р-н, смт. Козин; «Хутір Чубинського», Бориспільський р-н, с. Чубинське; 5 – лісових: «Дзвінківський», Васильківський р-н, Дзвінківське лісництво; «Жуків хутір», Києво-Святошинський р-н, Ірпінське лісництво; «Ржицівський», Кагарлицький р-н, біля м. Ржищів; «Урочище Мутвицьке», Макарівський р-н, Забуянське лісництво; «Урочище «Унава», Фастівський р-н, Фастівське лісництво. Стосовно можливостей збереження популяцій інших 13 видів достовірні відомості відсутні.

З огляду на зв'язки рідкісних Зозулинцевих переважно із лісовими та лучно-болотними типами місцезростань, особливо актуальним є збереження різноманітних типів лісів (соснових, дубово-соснових,

грабово-сосново-дубових та широколистяних), а також заболочених земель у Київській обл. та заходи по відтворенню їхньої природної структури.

Каталог місцезнаходжень видів *Orchidaceae* у Київській обл., доповнений деякими літературними даними [2; 3], зберігається на кафедрі ботаніки Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Література

1. Червона Книга України. Рослинний світ / Під заг. ред. Я. П. Дідуха. – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.
2. Шевченко М. С., Тимченко І. А., Парнікоза І. Ю. Унікальне місце-знаходження *Liparis loeselii* (L.) Rich. в м. Києві // Укр. ботан. журн. – 2007. – Т. 64, № 3. – С. 438–443.
3. Гречишкіна Ю. В. Природна флора судинних рослин м. Києва. Автореф. дис. ... к.б.н. – К., 2010. – 23 с.